

I.

3362

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Gydegårdarna i Kastberga.

De s.k. Gydegårdarna i Kastberga voro tre dubbegårdar. Dessa gårdar, som förut omnämnts i mor Nils Ols berättelser, beskriver Mor Nils Lars i Kastberga lite utförligare. Hon omtalar, att gårdarna voro sammanbygda och ~~det~~ ^{att} ~~xxxxxen~~ gårdsplanaerna skildes medelst en stengärdesgård i mitten. Två av gårdarna ^{hade} gemensam brunn, men på den ena hade man vars en brunn. De två gårdarna hade gemensam boningslänga och var ^{en} uthuslänga, medan den ensa gärden hade tvenne boningslängor skilda genom en port. Den ena av gårdarna kallades Stora Hälde och ett intill liggande hus kallades Lilla Hälde.

II.

Ett ordspråk och dess uppkomst.

I det hus, som kallades Lilla Hälde, bodde en gammal gumma och hennes son. Sonen kallades allmänt för Schackaren. Detta namn hade han fått därigenom att han haft arbete vid Stabbarps gruva. När någon kom och frågade efter honom brukade modern säga: "Han e ve gruan å schackar!" Gumman var känd för att blanda samman flera saker när hon tala e och historierna om hennes resnemang fortlever ännu. Så t.ex berättar Mor

*Gydegårdar
na.*

*Ett ordspråk
Schacka-
ren.*

hva
Nils Lars' att en gång kom in på ett ställe där husfolket sutto till
bords och åto. Såsom sedan var skulle hon säga, "Gud välsigne maten!"

När hon kom in rusade en hund emot henne och därför sade hon i samma
andetag "Gu välsine maden. Han biss väl inte?" Samtidigt, som hon sade det
det ena, frågade hon efter det andra, så det lät, som det *hde* varit ma-
ten hon var rädd skulle bitas.

Sonen var mycket begiven på spritdrycker så han söp nästan upp allt,
vad han förtjänade.

Omsider började han gå i giftastankar och tänkte fria till en flicka
i grannskapet, men när det högtidliga ögonblicket var inne hade han
ingen lämplig kostym, utan denna så väl, som hästen han skulle rida på,
nämste han låna. Han tyckte väl det såg finare ut om han kom ridande när
han var ute i friareären. Den lånade dressen frånleät modern
till följande uttalande, som sedan blev ett "ortöj" i byn. "Han hade
launt allt udom hatten, de va Nels Annors' Jenses!" Trots att han kom
uppsträckt i lånta fjädrar och var ridande fick han ändå nej av sitt
njärtas utvalda.

III.

Här man stampade tyg, vadmal och värken.

Mor Nils Lars' berättar följande tillvägagångssätt när man skulle
Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

*Friarid
och
ortspåckel*

Stampning,

stampa räckor.

Min far talte om, att när di skälle stampa räckor, så slo di bännen au en tönna å så blötte di räckan i varm lud, å sin la di ing den i tönnan, å så la där se en kar ve var sia om tönnan, å så sparrka di å stampa de värsta di känne så de liasom skälle dras ihob. När di hade stamped teräckeli, så to di ud räckan å rölla den på en stång å sin la di ing den i en \ddot{x} jänked' bagareon, där feck de legga å svettas te de ble slät, sin va de färit te å sy.

Min far talte om, att di va di fäste i Hurva, som hade fargade klär, å folk som sau dom, lätte på huorna får dom farr di trodde de va båttor folk.

Mor Nils Lars' far var född i Hurva 1612. Han hette Sven Fransson och hans far hette Frans Lassason. De ägde en gariska stor gård i Hurva.

IV.

/ä/

Post- och gästgivareskjutsar mellan Lund-Hurva-Hörby.

Bönderna på de större gårdarna i Hurva, skulle skiftas åt att hålla hästar och folk redo att köra gästgivar-skjutsar och posten mellan Lund-Hurva och Hurva-Hörby.

*Post- och
gästgivare-
skjutsar.*

Posten från Lund kom klockan två på natten och den, som hade turen att transportera den vidare skulle vara redo att ögonblickligen ge sig iväg, ty den fick icke stanna över på någon plats. Under färden mellan de olika stationerna fick inte ryttaren stanna och alla, som kom i hans väg fick vika undan.

En gång när Sven Fransson skulle försla posten fick han se en hel rad skjutsar före sig på vägen. Han tutade i hornet ~~xx~~ för att komma förbi, men när han skulle rida förbi ville man hejda honom, vilket han ej enligt order ej hade rättighet till. Det var dock ingen mindre än konung Karl XIV Johan, som med sin svit var på väg till Skarhult, vilken gård då var kungsgård. Sven Fransson visste ej vem det var, som färdades, och sade för den skull. "Jag är kunglig post", men konungen genmälde, "Jag är Hans Majestät själv!" När den pliktrogne postiljonen hörde detta mäste han stanna och när konungen förhört sig vilken sträcka han skulle rida, sade han. "Rid", och så fick Sven Fransson fortsätta färden.

En annan gång samme person förde posten och hade stort värde i poststicken blev han ~~xxxxxx~~ i närheten av ett illa beryktat hus i Pinedalen i närheten av Löberöd antastad av ett par karlar, som rusade upp

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

*Posten
från.*

*Karl XIV Johan
och
Sven Fransson*

*Posten
antastas.*

ur ett dike vid vägen. Dessa ville av allt att döma röva posten, men då han blåste i hornet, blev där strax tänt i en i närheten liggande gård. När rövarna märkte detta förstodo de att folket var varskott och skulle komma till undsättning, varför de sprungo och läto Sven Fransson fortsätta sin väg.

Det var mycket strängt straff på den, som lät röva posten ifrån sig. En dräng blev ~~xäxäxp~~ fränrövad posten i Pinedalen. Han hade gått av hästen och haft sällskap med en okänd karl, som slagit till drängen och rövat postväskan. Han skar sönder väskan och hästen återvände hem med ~~wäx~~ den tomma väskan hängande på sadeln.

Drängen fick mycket hårt straff för att han ej skött sitt åliggande efter givna order och iakttagit givna försiktighetsåtgärder.

V.

När bönderna körde i äckje till skogsbygden.

När bönderna skulle köra i "äk" "äckje" för Skarhult, skulle de köra långt upp i skogsbygden efter timmer. De körde i en lång rad tidigt om morgonen, men kommo det oaktat inte till bestämmelseorten förrän kväll. De fingo därför ha nattlogi på ~~xäxäxg~~ en gård. Man fick ligga på

*orden
röva*

*köra i
äckje*

på så sätt att halm bars in i storstugan och lades på golvet där syskonsäng bäddades och så kunde det hänta att 10-12 skjutsbönder, som de kallades installerades på golvet i samma rum, som familjemedlemmarna sovo.

/n/
En gång kommo de till ett ställe, där manne på kvällen när de skulle lägga sig, sade: "Om ni skulle få se något i natt så blir inte rädda, för det är bara min kvinna, hon kommer hem var natt och stoppar om barnen!" Hustrun var död och han trodde att hennes ande varje natt besökte hemmet, för att se hur barnen hade det.

Sven Fransson hade sagt: "Hade han bara tajt stilla, får sin känne ja ente söva, fast ja sau vesst ente nåd, men kanske va hon där, sin ja hade sömnad." Den andre dagen kördes timret ut från skogen och den tredje anställdes hemfärden. Sedan körde de till Malmö och sålde timret.

Även Svenstorpsbönderna brukade köra i äcke för Skarhult, men dessa och Skarhultsbönderna brukade aldrig vara riktigt goda vänner därför var det farligt om de kommo med sina foror på en gång. Mor Nils Lars' sade: "Iblann körde di i skees, å då skälle di se, vem som kom fortast genom leed. Far kom löckeli gehom leed, men den gången ble en Svenstorpsbonne ihjelslaen!" /

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Logiet.

*Den döda
husfrun.*

Koppling

I bland var det svårartade slagsmål mellan de olika bönderna.

S. Kjell
Höga-Dals
U. Sällsyd
1931

VI.

per Nils Höglund
i Härnösand
f 1857

När Sven Fransson var ute för "töjale".

/aganess/

En gång kom min far ~~gått~~ genom Pinedalen ella nån annen skog, ja kan ente räktit si vecken de va. De va maunasken å grannt. Rätt som de va feck han se en hökass, som lau på väjen. Då tänkte han. Den har där nån tabad. När han kom fram te den geck han su å skälle ta åpp den, men då bärja den å rölla å den rölla nör i groben. Då försto han att de va nån sorts "töjale" å då geck han åpp igen å körde." (Hökassa voro en slags ~~maxx~~ näst förfärdigade av bastrep. Vid längre resor brukade man fylla dem med klöver och när man så lade dem framför hästen kunde han själv draga ut fodret.

En annen gång kom han ud får töjale. Då sau han ente nåd, men hästen vrenskas å velle ente gau fram. Men spöge skälle gau ångan får posthorned åx å så ga han se te å bläsa i posthornet sin känne hästen gau."

VII.

Kriksfolket i Lilla Skeglinse äng.

En gång då Sven Fransson väskrivit endast på dena sida! han på dagsverke i Lilla

Töjale

spöges häste
vina för post-
hornet.

kan spökes!

Skegling. De voro en hel del, som befunno sig vid en äng i närheten av gården, då de plötsligt fingo se en mängd krigsfolk, med många hästar och ryttare. Betsel och sablar blänkte i sölkskenet, ty det var mitt på dagen. Medan man förundrad över var allt krigsfolket kommit ifrån, betraktade synen, syntes en gumma komma gående tvärs över ängen, som om där ingenting fanns och när hon kom fram till de häpna åskådarna, hade hon ingenting sett. Man förstod, att man varit utsatt för något övernaturligt. De, som hade varit vittne till syphen, skulle omtala den. Den blev enligt mor Nils Lars' utsago ~~bössan~~ upptecknad och sänd till Stockholm, varifrån man senare fick bud, att där man sett krigsfolket hade en gång stått ett slag.

VIII.

En stygg inspektör på Skarhult.

Under hovaritiden fanns det en del oskäligt stygga inspektorer på herrgårdarna, som inte behandlade de stackars arrendatorerna stort bättre än djur. De slogo dem med käppar, precis som kbetur, om de ej utförde arbetet fort nog. Var det någon särskilt stark karl blev han landsförvist, varmed menades att ej mera fick visa sig på arbetsplats-

*en stygg
inspektör.*

sen, ty dessa kunde inspektörerna ej behandla, som de ville.

Trots förbudet var där en från Hurva, som skickade en ovanligt stark karl. Denne vågade icke inspektören sig på åtminstone inte utomhus. Vad han hade försyndat sig med vet jag inte, men han blev en dag uppkallad till inspektören och denne ämnade nu ge honom en riktig avbasning.

När han kom in till inspektören stod denne med en stor knölpåk i handen och denne tänkte han prygla upp karlen ~~med~~, men denne tog en stol och slog vilt omkring sig, så att inspektören vågade ej komma nära honom och han fick gå, utan att ha fått den ämnade agan.

En tid efter blev han åter inkallad och denna gång hade inspektören rymt ut allting ur rummet, så att han ej skulle ha tillgång till något försvarsvapen. Den enda, som fanns i rummet, var inspektörens stora hund och denne skickade han på honom. Men karlen var ej heller denna gången rådlös, utan han tog den ilskna hunden i öronen och slog inspektören med. Detta hade inspektören inte väntat, därför frågade han när han kom in, vad han ämnade göra, och karlen svarade: "En resolvertor kan få allti nån rå", och den råden hade nog aldrig inspektören tänkt sig, ty hunden var väl lika arg av sig, som inspektören.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

*Den starka
karlen och
inspektören*

När rövarna kom till Skrubbarp julafton.

I skogen vid Skrubbarp finnes några stenar, som säges utgöra ruiner efter en rövarekula, ty rövare skola en gång ha bott i denna och huserat i trakten.

/flintlåsgevär/
 En julafton kommo de tili Skrubbarp, väpnade med långa karringtonax. Des-
 sa lade de på bordet under hot att skjuta, om de ej fingo vad de be-
 gärde. Husetets folk vågade inte annat än lämna vad de begärde och hus-
 trun kokade gröt och undfagnade på bästa sätt. Det var inte lite av
 mat och dryck, som gick åt, ty sällskapet bestod av tolv karlar. Medan
 hustrun stod för maten sparade mannen ej på traktering av brännvin,
 vilket allt de lätto sig väl smaka. Särskilt det senare f örtärde de så
 att de blevo berusade och somnade. För att i någon mån oskadliggöra
 häck dem, ~~sång~~ passade hustrun på att slå mjölk i gevärspiporna på de-
 ras flintlåsgevär, för att på så sätt göra dem odugliga och ej nog med
 det, men när hon försett dem ordentligt gick hon ut i stalliet och trädde
 strumpsockar på hästens hovar, för att det ej skulle höras när han
 gick över stenläggningen, och när hon väl fått hästen ur gården satte
 hon sig upp och red till Rönneholm och hämtade folk, som skulle över-

Rövare

*Den äldrig
prinsen*

manna rövarna och taga dem till fånga. Rövarna funno sig av allt att dömma väl till rätta med den utmärkta trakteringen, men under festens gång tycktes de ändå ha seknat värdinnan, ty då de frågade efter henne sade mannen, att hon var ute i köket och ordnade med maten. Här kvinnan kom till Rönneholm, fick hon den begärda hjälpen och i sällskap med beväpnade män återvände hon hem och där övermannades de sovande och förfävarslösa rövarna. De hade lätit lura sig av den vänliga trakteringen.

Varför kvinnan red till Rönneholm är lite svårt att förklara, men så-
väl mor Nils Ols' som ~~men~~ ^{hennes son} ~~Nils Lars'~~ sade att hon red dit. Denna gamla historia har från far till son bevarats och berättats från släkte till släkte.

Vid min fråga varför kvinnan red till Rönneholm fick jag det svaret, att denna gård var den närmaste byggnaden, men huru härmad förhäller sig är svårt att säga. Säkerligen var trakten mycket skogbevuxen och antagligen glest bebygd, men nog fanns det hus närmare. En förklaring kan ligga däri att Rönneholm, såsom sätesgård hade mera beväpnat folk än de omkringliggande bönderna, som säkerligen även bodde ganska långt ifrån varandra. Händelsen har ju timat för mycket länge sedan och då

Rövana
Örummer

man
med bestämdhet vet, att när järnvägen byggdes fanns endast ett par hus
där Eslöv nu ligger och då trakten var sumpig och oländig har den sä-
kerligen varit mycket glest bebygd.

X.

En räckstöld till Jöns Görans' i Kastberga.

Följande historia visar hur stark tron på s.k. kloka var. Om en stöld eller något brott var begånget, gick man i helle och rädfrågade kloka än man vände sig till myndigheterna för att få hjälp. Vanligen var det någon i grannskapet man misstänkte och när så den kloke gjorde sina antydningar om vem det var, var det ju inte tal om annat än att det var den misstänkte han menade. Ibland varo nog misstankarna grundade, men ibland hände det nog att folk blev oskyldigt utpekade.

Mor Nils Lars' berättar följande historia under fullständig tro på att den klokas utsago var rätt, men då hon utförligt kunde redogöra för sättet att få veta vem det var, har det sitt särskilda intresse. Jag vill återge hennes egna ord för att göra det hela åskådligare.

Te Jens Schörens i Nasbjera hade di åtta räckor på blegan å di ble stålna allihop på en natt. Di trodde att de va en soldat, som bodde

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

*Den kloke.
Höld.*

tätta ve, som hade tad dom å di reste te en klog gäbbe i Sössdala, h
fårrbi di skälle fau reda på, vem som hade tad dom. När di kom te gäbber
så sa han, att de va en uniformsklädd som hade hatt mä ed å gjort!"

Gubben hade även sagt: "Ja kvengan hans kan letta, men ja e ett strau
vassare, så ja kan letta mer. Men hon e ändå så pass så näk om hon bara
kommor te göveln på ett hus, så skällor ente hången!"

Gäbben kleppte haur å näjla å den, som va å fraugten, å så geck han
ing i ett anned råm å där satte han väll ill på ed, får han sau att
de råg udom fönstared får de sto obed. När han så kom ud igen sa han:
"Ja nu har ja sett vem de e, som har tad dom. Han bør rätt södorud, de
e en uniformerad kar å han kom där fårrbi på ättemiddan. Gau te tjärke
kan kl. kål på natten å plocka gräs på tjärkegauren. Prega sin ing de
där kläppen e fäst ve kniakkm klockan. Gau sin te nåd rännane vann å
kasta en päng i vanned där de e djybast (det behövde inte var någon
större peng) å si, "Närkrets andar, som har hjälpt till att taga räck-
orna, ska hjälpa till så att den, som tagit dem skall lämna dem igen!"

Men se de ente tebags fårr du skax vedu e ente ena når du gaur,
men de e ente nåd gott sällskab du har. Du faur ente si nåd varken när
du gaur did älla hem utan du ska tja stilla å läggaså de, så kommor

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

*en klok
gäbbe i fö-
dala.*

*hon sätter
fä, när på
ljuren.*

den, som har tad dom, daen åtte å lämnar dom tebaga får han får engen ro.

va hos
Mor Jens Sjörens ~~ven~~ kvenga, som bodde udad nän stäns å den hade sajt.
"Ni kan veda vem de e, färr den, som har gjort ed, kom did daen åtte å de gjorde den mä å den som har gjort ed ska säl tala om ed en gång. De gjore hon mä får när hon ble gammal feck hon åderfärkalkning, så hon ble vilse i hoded *då* talte hon om allt i ihob.

Eftersom det ännu finnes efterkommande till dem, som voro misstänkta för stölden ville mor Nils Lars' ej tala om vad de hette. Någon anmälan eller rättegång blev det aldrig, men under inflytande av åderfärkalkningen skulle gumman verklig ha omtalat hela händelseförloppet, så antagligen har det orjitta hon gjort. Endå legat i det undermedvetna och grott så att ~~hon~~ när hon ej var medveten om vad hon sade, omtalade hon det.

XI.

När mor Sjöström jagade bäckahästen.

En soldatänka Herstin Sjöström i Kastberga, var enligt mor Nils Lars' utsago känd såsom en mycket sanningenlig människa. Hon ~~saknade~~ berättat följande historia om bäckahästen och hans förmåga att skapa

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

*en blott
gumma.*

*gumman
omtalas
stölden*

*ten jordetee
"bäckahästen".*

om sig.

Mor Sjöströms föräldrar bodde i ett soldattorp vid Ellinge i vilket även en annan soldat hade sin bostad. De hade var sin lycka (jordbit), som gick ned till den i närheten flytande Höjeån, där de hade bete till vars ett får. En kväll då mor Sjöström kom ut fick hon se ett får som gick utanför. Då tänkte jag: "Du bevars har di glömt å ta ing de svärta faured, då får ja ta ing ed, å där rännde ja å skälle ha ing ed, men ja kanne ente fau ing ed, utan när de kom te dären, så sprant de tebaga igen. Då sa ja, ja kan ente sprenga här, å når ja sa de, så sprant de ud i auen å grina så rälit. Ja e ente vidskepeli au me annars, men ditta e varkeli sanning, de va bäckahästen som hade skapad om se te ett faur färr å lura me."

XII.

Här bäckahästen var fångad.

Mor Nils Lars berättar en annan historia om bäckahästen, som hennes far hade berättat.

"Min far talte om att på ett ställe hade di fångad bäckahästen å kom med te å lajt bessel på en. Han sau ud, som en räkti häst, när di fångan

Skriv endast på denna sida!

Bäckahästen
fängd

Å om di känne fau bessel på en, så känne han ente skapa om se, så länge han hade de på. Då känne di köran, men när han sto i stallen, så feck han engenting å mannen sa te drängen, att han feck ente löv å ta besseled au en å de gjore han ente hällor, men så om meckeli feck di en ny dräng, å när han sau att hästen hade besseled på, så tänkte han. Ska di ente ta besseled au den å så to han besseled au en. När han nu ble fri far ~~bessel~~, sa flö han ud å övor taged å nör i bäcken å skreg så hemskt. Di hade glömt å si ifrån te drängen, att han ente feck ta besseled au.

XIII.

Jen historia från nutiden.

Vid insamlingsarbetet är det ganska sällsynt, att få höra berättas om övernaturliga saker, som någon av det yngre släktet varit med om, men några sådana historier berättar mor Nils Lars! Särskilt tycks det ha varit en fär några år sedan avliden dotter, som varit utsatt för övernaturliga saker och haft stark tro på dess tillvaro. Jag vill här återge Mor Nils Lars' egen berättelse om saken sådan dottern uppleva den och berättat den för modern.

"De va när Anna vår dottor levde, så sad di ude länge en kväll å pra-
Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

*Uppfattning
M. J. L. 1854*

*Skulle
ställas till
V. J. 1921*

*Moran tro
vara ute,*

ta får där hade kommed frammad, (Dottern var gift och hade eget hem, så det var där händelsen tilldrog sig). Rätt som de va hörde hon nåd, som as (åsade) å as ing i fätuen. Så sa hon hörde ni ~~nåd~~ ente nåd, som asa ing, vi faur gau ing å se va de e. Di geck ing å sau, men där syntes ente nåd, men di hörde nåd, som as åpp får löftstrappen. Då geck di åpp där å tände löjtan å skalle se va där va, men där va inged. Men rätt som de va så aste de när igen å ud om trappen å när om hjörnan. Vad det var är ju ej lätt att säga, men mor Nils Lars' tycktes vara av deh uppfattningen att det var någon skepnad av maran, som på detta sätt kom in i huset.

När di sin feck de nya hused så vävde Anna te långt ud på kvällana. En kväll när hon hade lajt se tiljare en älla, ~~så~~ hörde hon här väven geck å när di böjde (byggde) så hörde di härr de spiga om kvällana. Di sir de ska va bra där de gör så.

XIV.

När man säg den döda söka efter sin schal.

Samma dotter, som hört de konstiga ljuden skulle en gång ha sett en person, som var död gå och leta efter en förlorad schal och en son

Skriv endast på denna sida!

Vår orkun
marsdag.

Den förlorade
schalan.

till mor Nils Lars berättar om hur systern berättat synen.

Händelsen timade för omkring tjugo år sedan såleds i början av 1910-talet. På denna tid brukade Kastberga gårdsägare sälja ängslotter i skogen där man brukade skördta naturligt hö. Systern Anna skulle gå till en av hennes man inköpt lott och räysa samman höet och tog för den skull sina barn med sig och gick för att utföra arbetet. När hon kom upp på en backe, som sluttade ned mot hennes ängslott, fick hon se ett fruntimmer gå näk nere på ängen iklädd blårtig bomullskläning, långrandigt förkläde och vitt huvudkläde, som hon dragit fram över ansiktet i tydlig avsikt att skydda sig för solen. Det var vid tolv tiden på dagen så solen var skarp. Hon gick och tittade ned i höet liksom sökande något. Hon trodde, att det var en syster, som lovat hjälpa henne som var kommen dit före henne, men då hon kom fram till ett träd, som stod nere vid ängen, var fruntimret försvunnet. Hon kallade då på henne och sade, att hon behövde inte gömma sig fortfarande i tron, att det var systern, som på skämt gömde sig, men när hon tittade där hon sett henne gå syntes där inga spår. Hon tyckte det var kusligt och tog barnen med sig och gick till föräldrahemmet, där systern vistades och där hon även befann sig när hon kom hem.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sedan följdes systrarna åt för att utföra arbetet.

När de kommo till den plats där hon sett fruntimret gå, funno de en schal nästan alldeles nedtrampad i gräset och till en del upprutten. Året förrut hade en annan person, som hette August Andersson haft den- na ängslott, och när hans mor hade varit där och rävsat, hade hon tappat en schal. Gunnar dog vid jultiden och man trodde nu, att det var hen- nes välvnad, som gick där för att söka den förlorade schalen.

Vem det var fick hon aldrig veta, men faktum var att hon sett en min- niska gå på ängen, men det är väl knappt troligt att spöken uppträder mitt på dagen.

XV.

Ett varsel.

Ovanstående historia berättades såsom nämnts av mor Nils Lars' son Carl Nilsson, vilken bor hemma hos modern. Mor Nils Lars berättade om ett varsel hon haft en gång han var borta.

Han var borte en kväll å ja töckte han kom å satte cykeln där han bruga, men han kom ente ing. Sin kom han ente färren en timme senare, å då hörde ja att han satte cykeln på samma vis. När han kom ing ^{pa cykeln,} ja. Skålle du ente gått får? "Jo ja skålle gått får en timme sin, men

*Schalen
funnen.*

*Varelfr
mous hem
komst.*

di velle ja skålle ble letta längor.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

XVI

När Mor Nils Lars hörde maran komma.

I lilla stuan i vaurt ställe brugte maran å va. Där lau Olof (en son till mor Nils Lars') å maran va på en många gångor. En kväll när ja sad i den andra stuan hörde ja nåd, som liasom knäppte å ja geck ud å sau. ~~Käkxjukkxkommixklyxkaklaxjukkxkälf~~, men då va där nåd, som geck ud å ja färsto va de va. När ja så kom ing så kalla ja på Olof, då sa han, de va bra mor kalla fär maran velle vad på mé, men när di kallar där ve namn vagnar di. Han sa att de va präcis, som där hade sådd ett farlit djur på brösted på en, å de gaba å sau farlit rälit ud. Ja har en sondottor, som va här när hon va liden. Hon va bara en tre fira aur när maran re na, åt när vi frauga na va där va, sa hon, att där sad ett rälit djur på brösted på na. Hon va så liden så hon färrsto en te va maran va.

Jens Schörens hade bott i ställed, å Jens Scörenskans alla glötta va födda i den stuan, får hon tjena där å hon hållt se te mannen, å di hade flere glötta, men hans kvenga levde.

Jens Schörenska, som mor Nils Lars sade, skulle ha varit av tattare-
Skriv endast på denna sida!

släkt. Hon kom såsom mycket ung till Jöns Görans i Rastberga, såsom jungfru. Husbonden var en mycket stygg och rå person och det uppstod snart ett otillbörligt förhållande mellan honom och jungfrun, så att denna födde flera barn medan hustrun levde. Trots makens otrohet tog hustrun hand om ~~makens~~^{hennes} ~~och~~^{aff} barn och ~~de~~^{de} såväl dessa, som modern stannade på gården. När hustrun dog gifte han sig med jungfrun. Mor Nils Lars' tycktes emellertid tro att denna kvinna, som naturligtvis ej skydde några medel, hade krupit genom en fölahamn, för att enligt den almmänna tron få lätt barnsäng och därfor trodde hon, att det rummet var särskilt utsatt för marans besök.

XVII.

Historien om drängen, som var varulv.

Mor Nils ~~mix~~ Lars' berättade följande historia om en dräng, som troddes var varulv.

Det var en gång en dräng, som tjänade på ett ställe, och han troddes vara varulv. Han såg dålig ut och aldrig kunde han äta något om morgnar-na. På gården tjänade en annan dräng, med vilken han delade säng. Denne märkte, att kamraten var borta om nätterna, men han vaknade aldrig när

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

*Drängen som
var varulv*

han gick upp.

En gång band han emellertid ett snöre om dem båda, för att han skulle vakna när han gick, vilket han också gjorde. Han följde efter honom och å fick se honom linka i väg på tre ben medan det fjärde var svans.

Han följde efter för att se var han blev av och han fick se honom springa bort till ett ställe där kadavret av en slaktad häst låg.

När varulven kom dit åt han mycket glupskt, sedan gick han hem och lade sig och återtog sin riktiga skepnad.

På morgonen när de kommo in för att äta kunde han, som ätit av häster ej smaka något och då sade den andre drängen: "Nej det är väl inte konstigt såsom du åt i natt!" "Tack skall du ha," sade den andre, "för du sade det, nu är jag fri!"

"Men," tillägger mor Nils Lars' "hade han sajt. Nu kan du gau en tid, så hade den andre fått blett varulv i hans ställe, men de sa han ente, å ätte den daen ble han räkti!"

XVIII.

När hustrun befriade mannen från att vara varulv.

Varulvarna ville ju såsom bekant försöka att döda havande kvinnor,

Mor Nils Lars' berättar en historia om en man, som undergick förvandling på dagen, eljest var detta mest på natten dessa mörkrets varelser drevo sitt spel.

En gång gingo en man och en hustru på en äng och stackade hä. Mannen var varulv och kvinnan var havande. Plötsligt kände mannen sig så egendomlig och han förstod, att han skulle bli förvandlad till varulv. varför han sade till kvinnan hustrun: "Om här skulle komma en hund, så bara slå, men stick inte med tjugan!"

Därmed gick han ~~xit~~ bort ett stycke och en stund efter kom där en förfärligt ilsken hund och ville bita hustrun. Hon slog kraftigt omkring sig och slutligen sprang han sin väg.

Om en stund kom mannen igen såsom ingenting hade hänt, men hustrun upptäckte att han hade några trådar av hennes kjol mellan tänderna. Hon förstod nu att mannen var varulv, och att det var han som kommit och velat bita henne. Då sade hon: "Jaså du är en varulv!"

"Tack ska du ha", sade mannen, "för du sade det, nu slipper jag att gå mera, nu är jag fri från det!"

Genom att hustrun upptäckte trådarna av sin kjol mellan männen tänder befriade hon honom från att vara varulv.

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Gubben, som kunde trolla fram ormar och snokar.

En gubbe, som hette Ola Persson, ansågs kunna trolla lite. Han sade, att om man lade lite ormfett i en pipa och sedan sade en formel, skulle man vid rökningen få se en mängd ormar och snokar. En del pojkar, vari bland även mor Nils Lars' bror var med, ville hava honom till att säga denna formel, men han ville inte. Han sade: "Nej ja vell ente, Ja gjored en gång men de va så rälit färr där ble rent fullt mi orma å snogga i stuau. Men så sa ja en an formel å se geck di igen!"

XX.

Nir Jöns Frisk skulle fånga maran.

I Kastberga bodde förr en träskoman, som hette Jöns Frisk. Hans gunna var mycket ansatt av maran. Mor Nils Lars! berättar efter Frisks egen utsago.

"Min kvenga va meed besvärad å maran å ja hörde när hon va får ed. En natt hörde ja att maran va på na. Ja smö me så nätt åpp å stoppa i höcklahåled. (Det var en allmän tro att maran smög sig in genom nyckelhålet.) å sin kalla ja på Edna. Hon vägna å ja hörde harr maran

*tro haren,**Jöns Frisk
och
maran.*

asa övor galed. å skälle gau ud genom nöcklahåled, men de geck ente.

Sin hörde ja härr hon asa omkreng i hela stuan på bored å överallt.

Men ja tänkte hon kan gått ble här te dar, så ja kan fau se va du e
fär em, men ~~te~~ist kom hon ud genom fönnstakken. en sprecka i fönstared.

Sin kom hon igen å då tänkte ja att ja skälle färsga å skjuda övar
na. Ja sa te Elna, att hon skälle ente ble rädd om ja skåd övor na, fär
sin kanske maran ble bärte, å sa skåd ja övar na å sin ble maran bär-
te ett ~~xx~~ helt aur.

Tron på maran var allmänt utbredd och säkerligen försökte man åtskil-
ligt för att bli av med henne.

XXI.

Jägaren på Stavröd, som kunde få rådjuren till sig

Stavröd tillhörde förr Kristineberg. På denna tid fanns där en jägare
som kallades Knockenhoven (möjligen hette han Knochenhauer), som anses
sägs kunna något knep, för att få villebrådet att komma inom skotthåll.
Det berättas om honom, att när han ville gå ut och jaga, så satte han
en kvist i marken med en knippa gräs i, och genast kom där ett rådjur
springande och ställde sig att äta av gräset, och då gick den gamle jä-
garen ut och skjöt villebrådet.

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

*Jägaren
och rådjuren*

Sägnen vill berätta, att efter hans död sågs han under mörka nätter komma sprängande på en svart häst, ur vars näsborrar det lyste rött. Han red alltid på vägen mot Stacröd..

Strax efter det han var begravd kom en gumma, som hette Herstin och kennes man, gående vid det s.k. "Snärjet" vid Ellinge. Gumman fick där syn på ett liktåg, men mannen såg ingenting, varför han gick mitt på vägen. Gumman försökte dock få honom ur vägen och då gubben undrade, vad hon som stod på, svarade hon: "Ser du ente ligskaren?" Man trodde att det var Knockelhovens liktåg.

XXII.

När Kolagubben visade sig för den som lagt honom i kistan.

I Hastberga fanns förr ett hus, som kallades Kolagabshuset. I detta bodde tvänne gubbar, som kallades Kolagubbarna. Den siste av dessa flyttade fram till Stavrödsgården där han dog. När han var död var där ingen av drängarna, som då ville lägga honom i kistan. Slutligen var där en dräng, som hette Bengt Fingman, som gick in och lade honom i kistan, och när han kom ut, sade han: "Ja to gäbbask-n å slängden i kistan. En tid

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

~~Ryttaren på
den lösade
hästen~~

~~Knockelhovens
flicka~~

~~Kolagubben,
ura~~

3362

efteråt var han ute och gick och då tyckte han sig möta gubben. Han kom då in och var alldeles blek i ansiktet, ty han trodde att han sett gubben, som genom sin uppenbarelse velat hämna hans ovärdiga beteende när han lads honom i kistan.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

*Kollegabel
spökhus*

XXIII.

När Nils Larsson mötte Nels Sjenssen.

Mor Nils Lars tycks ha en bergfast tro på det övernaturliga. Hon berättar följande ~~historia~~ händelse, som hennes man varit med om! De e ente längor sin en sin min man å ja geck i fäste (det är väl omkring femtio år sedan). En gång när han hade vad hos me, så mötte han en gåbbe. Min man hälsa, men när ente gåbbens svara å när han sin ble rent au må en, så kom han te å tänka på, att de va en gåbbe, som hette Nels Sjenssen, som hade vad dö i flera aur.

Han hade en sán arri kvenga, så di tala om att hon lau ude i porten en gång han hade vad bärte, å bed en i bened så han feck blofårgiftning å to sin dö au ed.

XXIV.

Dort och Leijon.

Där bodde två knektar vid Skriv endast på denna sida! Stavrödsgården. Deh ene

*Nils Larsson
der dyshad*

*Dort och
Leijon.*

hette Dort och den andre Leijon. Dort var en spektakelmakare, men Leijon var lite dum. Det senare begagnade Dort sig av och spelade ibland kamraten ett och annat spratt. När Leijon blivit utnämnd till korpral, sade Dort. "Ska du integ göra korpralsgille?" "Va ska ja ha på de?" frågade Leijon. "Du får slajta koen", sa Dort och då ~~knimman~~ Leijons gumma också var lite dum slaktade de kon och ställde till "korpralsgille".

En gång var det husförhör. Dort kom först till detta. När leijon kom, sade Dort: "De va väl du kom färr prosten har fraugad åtte de". Då gick Leijon bort till prosten, ~~och~~ gjorde ställningssteg och sade: "Här e ja herr prost", vartill prosten (antagligen prosten Sylvan i V. Sallerup) något förundrad svarade. "Ja jag ser det" Han hade aldrig frågat efter Leijon.

*Off. Holz & Son
Stock.*

*M.
Skrijaven 2d.
V. Sallerup 1951.*

XXV.

Älvaspel.

*Ber. Mor Holz Son
f. 1857 i V. Sallerup*

Om en person spelade älvadansen kunde han sluta upp och alla och allt fick han till att dansa.

Om en person ville lära sig spela älvadansen så skulle han hänga fi-

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Korpralsgille

Husförhör.

Älvaspel.

olen under en bro vid en bäck eller å, medan han läste en särskild
formel eller besvärjelse. Fiolen skulle hänga där en torsdags- och
två söndagsnätter och när den hämtades skulle det vara natt.

Br. att
När fiolens ägare kom ~~och~~ hämtade sin fiol sista gången, var där
många fiooler att välja på och då gällde det, att få den rätta för el-
jest kunde han ej spela annat än älvdansen, men fick han sin egen fi-
ol kunde han utom sina egna melodier även spela älvdansen.

En gång hade en person fått fel fiol. Han skulle sedan spela på en
danstillställning och han spelade då endast älvdansen. Han spelade
och spelade och alla dansade utan uppehåll. Han kunde ej upphöra att
spela och de, som dansade kunde ej upphöra att dansa. Slutligen dan-
sade både stolar och bord och slutligen dansade man ut på gården och
ned mot den å eller bäck där fiolen var tagen. Denna ville nu genom
åk den för trollade fiolen draga ned de dansande i vattnet, men en per-
son, som fick syn på de dansande och förstod var det skulle hära hän,
syndade bort och skar strängarna av fiolen och så var för trollning-
en bruten. Älvadansen var näckens och älvodernas egen dans och den, som
kommit i deras väld kunde ej komma därifrån.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

*Älvadansen
som förrice
blivit.*

Algåne
Laggarps föd
V. Gallerups
MFC 1931

1931 Källa Posten
30 Ber. Thor Nils Lager
XXVI. 3362 post 1854 Postlaga

När Hin Häle red på axlarna på den bäste dansaren.

Vid Kullagården på gränsen mellan Bosarp och Trollenäs församlingar, men tillhörande den senare, fanns förr en dansbana den s.k. Kulla dansbana. Dit brukade ungdomarna att samlas för att roa sig. En gång när dansen gick, som bäst upptäckte en åskådare, att Hornpelle satt och red grensle över axlarna på den bäste dansören och från denna upphöjda plats hade han tömmar, på alla de övriga dansande, vilka han sedan styrde efter behag.

Troligen skall detta symbolisera en del personers åsikter om det o-
räkta i dansen och på så sätt visa den ondes medverkan, att draga de
dansande i fördärvet. Möjligen berättade man denna fantastiska histo-
ria för att avskräcka folk från att dansa.

/a/
Kulla dansban fanns kvar i min barndom, men har varit nedlagd väl i
det närmaste omkring trettio år. Den låg i en liten skogsdunge i ome-
delbar närhet av Kullagården. Denna gård har tillhört Trollenäs fiedei-
komiss, men försåldes 1931 till arrendatorn patron Edv. Clemensson, Witt-
seröd.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Hin häle
på de dans-
raren.

XXVII.

Skriv endast på denna sida!

Vättarna.

Tron på vättarna och deras ingripande i människornas förande och låtande tycks vara mycket utbredd. Mor Nils Lars berättar också att hennes mor förmanat henne, att varna vännen när hon slog ut varmt vatten. Man hade även för sig, att en vättekvinna kunde ge ett människobarn di. Sålunda kunde det hända att om ett spädbarn fick ont i magen, hände det att man sade, att det hade fått di av vättarna och denna hade varit för kraftig. Det var mycket viktigt, att vara god vän med vättarna.

XXVIII.

Här man i askan utrönte den kommande årets händelser.

Lusten att skåda in i det tillkommande har alltid varit lockande och man försökte på olika sätt få veta vad, som komma skulle. Särskilt var det vid högtiderna man sökte utforska hemligheter. Naturligtvis var nyåret lämpligt och jag har i andra samlingar berättat om detta. Mor Nils Lars berättar ett nytt sätt, ~~xxxxxx~~ nämligen att i askan söka se kommande händelser.

När man kokat grötens och eldat sista gången på nyårsaftonen skulle

Skriv endast på denna sida!

Vättarna
och barnen,

Kommande
händelser.

Skåne
Västra Skåne
Vallbygda 1931.

32

Mjt. o Hilda Rössan

3362 Mor Nils Larss!

Född 1854. Vallbygda

elden "fästas!" Detta tillgick så, att glöderna och aska rakades samman

i en hög på den öppna spisen, varefter den klappades slät så att inget märke syntes. När glöderna sedan föllo samman i askan förändrades ytan och det var av de formationer dessa bildningar antagit man skulle kunna utforska, vad som komma skulle.

Tyckte man, att det i askan fanns någon bildning, som liknade en barnfot, trodde man att ett barn kom att födas under året och var det något, som liknade en likkista trodde man, att någon av husets folk kom att dö under året.

När Nils Lars säger: "Min mor tjente på ett ställe i Brostorp ä där syntes en glöttafad i nyårsaskan å där föddes en glött de aured!"

XXIX

När Olof Skråbb (Skingdell) äkte med kungatåget.

Olof Skråbb eller Olof Skingdell, som han mera allmänt kallas i sin hembygd, omtalas fortfarande med ett visst intresse och historiorna om honom tycks vara bevarade i gott minne. Jag har i ett annat sammanhang berättat om hur han troddes kunna trolla och så hans stora snålhet, men historien om när han åkte på kungatåget hör ändå till de

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

heboen förtas.

Mjt. o Hilda Rössan
3362 Mor Nils Larss!
Född 1854. Vallbygda

Götene
Göteborg
Malmö
Malmö
Malmö
Olof Skråbb
på kungatåget

?

bästa.

En gång hade Olof Skråbb (han kallades så efter sin flytning till Härrestorp. Namnet efter Skrubbarp. Ibland sade man, endast Skråbb.) varit i Eslöv med prov på såd och skulle vid hemförsen resa från Eslöv till Stehag. (På den tiden fanns ej Bosarps hållplats.) När han kom till stationen i Eslöv stod där ett tåg färdigt till avgång. Då tiden var inne för tågets avgång stegade han utan att titla närmare på detta upp på plattformen. Tåget satte sig i rörelse omedelbart efter gubben kommit upp. Men det var ej det tåg han skulle med. Det var ett kungligt tåg. Av någon oförklarlig anledning hade var sig järnvägs-eller den medföljande hovpersonalen sett när gubben klev upp och han blev följdaktligen ej upptäckt, förrän tåget ~~varit~~ hade kommit utom stationsområdet. När personalen på tåget fick syn på den torftigt klädde gubben, som stod där med en påse i handen, trodde de att han var en anarkist, som vid ett lämpligt tillfälle skulle spränga tåget i luften varför han genast togs i förhör och visiterades. Den mystiska påsen undersöktes och befanns endast innehålla sädesprovet, som han naturligtvis ej lämnade kvar hos spannmålshandlaren. När man förstod att ett missförstånd kommit till stånd fick han åka med till Hässleholm, var-

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ifrån han sedan fick resa tillbaka till Stehag med ett ordinarie tåg.
men ~~gudh~~ Olof Skrubb hade ändå åkt på ett kungligt tåg.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

XXX.

Döpseder.

När ett barn skulle döpas skulle modern lägga en peng i syepet, så skulle barnet aldrig bli läns på pengar. Innan barnet skulle till kyrkan lade man någon slags stål i kläderna, för att förhindra trolldom eller att barnet blev bortbytt. Fadelpengarna gavas ibland till modern.

Faderns mor eller syster skulle vara gudmor åt första barnet. Vanligen uppkallades farfadern om det var en pojke.

Om en ogift kvinna höll en flicka till dopet ansåg man att denna ej skulle bli gift.

XXXI.

Gåtor.

Vad är det som hänger och gör egg? Slipstenen.

Vad är det, som står på gården, och lägger rumpan på taket? = Stegen.

Lapp utan å lapp innan, å på lapp på lapp igen. = Kålhuvudet.

Döpsader

*Hipitassen
Sleger
Kålhuvudet*

Fyra hängande, fyra länggande, två pekar rakt i skyn, två visar väg till byn och en lång svans bagefter.= Kon.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kon

XXXII.
Kulls kärra.

(i Brönövärds sken)

I föregående års samlingar omtalades Kulls Krok. Eft Kull hade blivit begravd i ett markskäl, ty han hade såsom självspilling ej lov att begravas i viggd jord.

När han begravdes drogs han till graven på en kärra, som antagligen tillhörde honom i livstiden. Kärran blev också stående i skogen, men en del pojkar togo kärran och körde ned den på Härva bygata. "Men", sade mor Nils Lars, "den natten ble där sånt väsen på Härva gada den natten, gjorde så att di körde karran te sin plass igen!"

Kulls kärra

XXXIII.

När Sven Smed råkade ut för Jyden.

Jägarmoran Lindqvist i Kastberga nuvarande jägare Lindqvists farmor hade berättat följande historia för mor Nils Lars'.

En person i Kastberga kallades Jyden och en i närheten boende smed kallades Sven Smed. Denne senare bodde vid sidan om den nuvarande vakt-

Skriv endast på denna sida!

Sven Smed
och Jyden.

stugan vid Ö, Skånes Järnvägar, vilken ej ligger så långt från Kastberga station.

Jyden dog och begravdes i V.Sallerups kyrka. En tid efter hans död hade Sven Smed varit i något ärende i V.Sallerup. Då han på kvällen skulle gå hemvar han något upprymd och då han gick förbi Sallerups kyrkogård kallade han på Jyden och uppmanade honom, att följa sig hem.

"Rätt som de va", sade mor Nils Lars, "va där nän, som hogg en om tåmmen, å så bar de iväj mä en farli fart te di kom te Jydens hus, där släppte ~~maxen~~ han taged, men sin feck han kryba hem. När han äntelien kom hem, la han se te sängs å hosta blo å sin kom han allri äpp mer, så en ska ente jäckas mä sådent.

XXXIV.

Per Pogga i Kastberga.

En slaktare och förresten ej allt för välkänd person i Kastberga, som hette Lars Persson, kallades Lars Pogga för han skulle en gång ha slagit vad med någon om, att han skulle äta en groda och efter den dagen fick han öknamnet.

Hans son Lars Persson, som nu efterträtt fadern kallas än i dag för

Lars Pogga

Per Pogga. Denne brukade i sin ungdom vara ganskahögröstad och han tog ofta för mycket till bästa när han var ute på marknader och i affärer.

Han brukade ibland ha sin väg förbi Borlunda kyrka och när han körde där förbi brukade han svära och skrika och störde gravens frid genom att ropa "era döe dj-a". En gång då hustrun var med och äkte skrek han på samma sätt, men då hördes ett förfärligt skrik från kyrkogården, "men då ble Per töst", sade mor Nils Lars'.

Måns Olsson från Wärlinge berättade en historia om Lars Pogga och Måns Runn i Wärlinge, som jag i sammanhang härmed vill berätta. Om Måns Runn har i annat sammanhang berättats, så han behöver ingen närmare presentation. Den senare var ju ej heller så särdeles välkänd, varför han och Lars Persson voro goda kumpaner.

När Måns skulle köra till Eslöv skulle han passera förbi Lars lilla gård och naturligtvis skulle han alltid göra ett uppehåll hos vännen för att dricka några gökar. Inne i gården fanns en damm, varför Måns i vanliga fall brukade hålla med skjutsen utanför denna. När Lars fick se detta gick han ut och vinkade och skrek "kör rånnthenom, kör rånnthenom", vilket var en pik till Runn, som kallades för Rånn. Denne blev

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Per Pogga

*Måns Runn
och
Lars Pogga.*

emellertid inte svaret skyldig utan skrek tillbaka, "de kan ja ente
får där e så f-t mä poggor!" Trots detta lilla ordbyte voro gubbarna
lika goda vänner för det..

Barnen kallades ibland för x "poggeärplingana", eller poggeaugen och
poggetösen.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
